

Josefina

Aldereo

MENKEN KASANDER & WIGMAN UITGEVERS

*Geschiedenis
van een
schooljuffrouw*



Josefina Aldecoa

Geschiedenis van een schooljuffrouw

Roman

Uit het Spaans vertaald door Eugenie Schoolderman

2012

Menken Kasander & Wigman Uitgevers

Leiden

www.mkw-uitgevers.nl



Introductie

Gabriela López komt in 1923 van de kweekschool en wordt onderwijzeres in een bergdorpje in het noorden van Spanje. Haar ontwikkeling als vrouw, moeder en lerares speelt zich af tegen de achtergrond van de politieke situatie in de jaren twintig en dertig. Centraal in haar leven staat de periode van de Republiek: de jaren '31-'36, waarin de 'verlichting' Spanje in haar greep had en ook de vernieuwing van het onderwijs aan de orde was. Samen met haar echtgenoot Ezequiel maakt Gabriela deel uit van de bevlogen voorhoede die de bevolking wil overtuigen van de noodzaak tot verandering. Na de illusie van de Republiek komt de Burgeroorlog, en daarmee een hardhandig einde aan alle hoopgevende experimenten. Josefina Aldecoa vertelt op kalme en waardige wijze het verhaal van een bevlogen, maar ook berustende vrouw.

Geschiedenis van een schooljuffrouw is het eerste deel van de trilogie over het leven van Gabriela. Het tweede deel is *Vrouwen in het zwart*, waarin Gabriela in ballingschap gaat in Mexico en haar dochter Juana aan het woord is. In het derde deel, *De kracht van het lot*, is Gabriela als oude dame weer terug in Spanje, dat na de dood van Franco moderne wegen inslaat.

Josefina Aldecoa werd in 1926 geboren in de noord-Spaanse stad León en was getrouwd met de in 1965 vroegtijdig overleden auteur Ignacio Aldecoa. Ze heeft in de loop van haar leven een bescheiden, zeer persoonlijk oeuvre opgebouwd, waarin ze de gevoelens van haar generatiegenoten op uiterst heldere wijze weet te vertolken.

Voor mijn moeder

...omdat ik weet dat dromen meestal bedrog zijn van de verbeelding en ledigheid van de ziel.

Quevedo

Deel een. Het begin van de droom

Mijn levensloop vertellen... Ik weet niet waar ik moet beginnen. Je herinnert je je levensloop van de hak op de tak, met onderbrekingen. Opeens schiet je een passage te binnen en wordt het tafereel van je herinnering verlicht. Je ziet alles voor je, helder, heel duidelijk, en het lijkt zelfs of je het begrijpt. Je begrijpt wat zich daar afspeelt, hoewel je het niet begreep toen het gebeurde...

Andere keren probeer je je voorvallen te herinneren die belangrijk waren, gebeurtenissen die bepalend waren voor je leven en lukt het je maar niet ze je weer voor de geest te halen, ze boven te laten komen... Als je geduld hebt en naar me luistert, zie je straks wel kans orde te brengen in de chaos...

Als jij nu eens de verklaringen zoekt voor zoveel zaken die mij erg onduidelijk zijn, dan proberen we het. Maar stukje bij beetje, zoals het bij me opkomt. Vraag me niet bij het begin te beginnen en daarna mijn hele levensloop jaar voor jaar, achter elkaar te vertellen. Niemand herinnert zich zijn leven op die manier...

Mij staat bijvoorbeeld de dag waarop ik afstudeerde nog helder voor de geest. Ik was net negentien geworden. Het was een oktoberdag in 1923. Het motregende. Heel vroeg in de morgen had ik uit het raam gekeken naar de bomen in het park, die bedekt waren met een fijn tule, en verder naar beneden, onderaan de helling, een kuil vol melkwit licht, als een wolk of een verwarde kluwen garen zwevend boven de grond.

Toen de zon opkwam en er alleen in de donkerste hoeken nog flarden mist hingen, zou door de stad een rumoer van allerlei geluiden klinken; hoefgetrappel van paarden, claxons van auto's, geschreeuw van kinderen, geroep van straatventers.

De stad was Oviedo, en ik wist hoe de dageraad daar eruitzag omdat ik er al lange tijd woonde in een pension van een familie die, net als ik, afkomstig was uit een dorp in

León, in het gebergte dat Asturië van de *meseta* scheidt.

Ik studeerde toen drie jaar in Oviedo en op die dag en die tijd, die ik me nog zo goed herinner, haalde ik een eindstreep. Om tien uur 's morgens zouden mijn schoolvriendinnen en ik ons in de Kweekschool verzamelen. We zouden boeken en diploma's ophalen; we zouden aantekeningen uitwisselen die ons op een dag van pas konden komen bij het vergelijkend examen, en we zouden afscheid van elkaar nemen. Sommigen zouden in de stad blijven. Anderen zouden net als ik teruggaan naar huis.

Om tien uur zou ik nogmaals mijn naam tussen vele andere zien staan:

Gabriela López Pardo, Onderwijzeres... Het einde van een etappe en het begin van een droom.

Nooit zal ik die morgen vergeten. Ik liep met al mijn schoolvriendinnen op straat; we waren heel vrolijk. Er was er maar één gezakt, Remedios, in juni en september, maar ook zij was opgewekt omdat ze hoe dan ook ging trouwen en ze zei:

'Wat maakt het uit? Vroeg of laat had ik er toch mee moeten stoppen...'

We liepen naar het centrum van de stad en daar zagen we dat de mensen aan weerskanten van de straat samendromden: 'Ze komen eraan,' werd er gezegd. Op onze tenen probeerden we te zien wat er aan de hand was. Ik rekte me zo ver uit dat mijn nek er pijn van deed. Wat een rare details kan een mens zich toch herinneren...

'De trouwerij,' zei Rosa alsof ze op de hoogte was van wat er ging gebeuren. En we zagen inderdaad een versierd open rijtuig, dat door de lege straat kwam aangereden. Het geroezemoes nam af. Iedereen concentreerde zich op het schouwspel. Toen het rijtuig vlakbij was, konden wij het paar duidelijk zien.

De bruid zat fier rechtop en keek hooghartig. Af en toe dacht ze er even aan dat er van haar verwacht werd dat ze zou lachen, en dan glimlachte ze flauwtjes. Ze was donker en slank. Er sprak geen enkel gevoel uit haar ogen, maar ik zag dat ze groot waren en straalden. De witte sluier, die over haar schouders viel en los neerhing op haar rug, werd met een diadeem op haar voorhoofd gehouden. In haar rechterhand had ze een boeket, en het viel me op dat haar knokkels wit waren doordat ze het zo stijf vasthield. Aan haar linkerhand droeg ze een handschoen; de andere, leeg en slap, hield ze samen met het boeket vast.

'Ze is somber' vertelde Rosa. 'Er wordt gezegd dat ze niet mocht trouwen van haar familie...'

Mij leek de bruid niet somber; ze was hooguit zenuwachtig, en hoopte dat de rit naar huis, het hotel of waar het diner ook gegeven werd, zo snel mogelijk achter de rug zou zijn.

Op het moment dat ze langsreden, keek ik naar de bruidegom. Een ernstige jongeman met een zwarte snor, die zijn vastberaden houding accentueerde. Een man in gala-uniform. Hij keek over de menigte die hem omringde en staarde naar een punt in de verte, voorbij de straat. Ik weet niet waarom, maar ik dacht: 'Het is net of hij ergens anders is.' En toen de stoet voorbijreed zei ik dat tegen mijn vriendinnen:

‘Het is net of hij met iets anders bezig is. Net of hij ergens anders is...’

Rosa hield aan:

‘Zij is somber. Haar familie vond hem niet zo...’

Meteen daarna liepen we de heuvel op over de paden in het park en toen we onder gelach en geroep afscheid van elkaar namen, waren we het bruidspaar al vergeten en verheugden we ons alleen nog maar op het nieuwe leven dat voor ons lag.

Ik heb vaak teruggedacht aan die trouwerij. Een paar dagen later las ik het bericht in een krant, maar de namen zeiden me niets: “...zijn Mej. Carmen Polo y Martínez-Valdés en Luitenant-kolonel D. Francisco Franco Bahamonde in het huwelijk getreden...”.

Hun namen zeiden me toen niets. Enkele jaren later zou ik ze overal horen en zouden ze, zonder dat ik het wist, voor altijd mijn lot bepalen.

‘Ik waarschuw u, juffrouw, dat ze u niet bepaald vriendelijk zullen ontvangen, want de vorige juf heeft nauwelijks naar ze omgekeken...’

Ik wist niet wat ik daarop moest zeggen. De man zat rustig te eten. Met zijn zakmes sneed hij een plak spek af en deed dat op een stuk brood. Het is net of ik hem weer voor me zie. Mager, smoezelig, klein en sterk. Hij kwam me ophalen namens de burgemeester, om me naar het dorp ergens midden in de bergen te brengen waar ik mijn derde tijdelijke betrekking zou hebben.

Hij zat op een bank op het plein, toen de lijnbus stopte en de drie reizigers die tot het eindpunt waren blijven zitten uitstapten: een handelsreiziger met een oud koffertje en een vieze mantel; een veehandelaar met bontjack, sjerp en alpinopet, en ik met mijn blikken koffer, dezelfde die mijn vader de weinige keren dat hij op reis ging had gebruikt. De koffer die hij bij zich had tijdens de oorlog op de Filipijnen en op Cuba, en toen hij een korte reis naar Madrid maakte om de papieren in orde te brengen voor de betrekking die hij zou krijgen op het kantoor van de spoorwegen.

Ik ben niet bang uitgevallen, toen al helemaal niet. Maar de woorden van de man deden me de moed in de schoenen zinken. Midden op dat lege plein – zaten ze allemaal thuis te eten? waren ze aan het werk op het land?- kreeg ik het ineens benauwd.

Ik moest aan Rosa denken, mijn klasgenote: ‘Als ze mij geen dorp dichtbij huis geven, dan ga ik niet,’ zei ze altijd. ‘Ik blijf liever thuis wachten...’ ‘Wachten, waarop?’ vroeg ik haar dan. Maar zij zei met klem: ‘Wachten.’ Het geval wilde dat haar vader eigenaar was van een pension en daar was haar bedje gespreid en maakte ze zelfs kans een geschikte man te ontmoeten. Zoals ze zelf zei: ‘Het is voor ons van belang een geschikte man te vinden.’

Het geheugen selecteert. Het slaat de gebeurtenissen op zoals we ons die het liefst herinneren en verdringt andere denkbare, maar verontrustende versies.

Ik geloof dat ik nooit terugdenk aan de eerste school die ik als tijdelijk onderwijzeres kreeg toegewezen, omdat ik er faalde. Ik faalde persoonlijk, omdat ik absoluut niet wist

hoe ik het moest aanleggen om binnen zo'n korte tijd echt in het dorp te worden opgenomen. Ik probeer mijn herinneringen te ordenen en ze ontschieten me, ze glijpen me door mijn vingers als vissen die nog leven en die, als je ook maar even niet oplet, weer in het water verdwijnen.

Het was in Tierra de Campos. Ik zie nog duidelijk voor me hoe het dorp aan de horizon verscheen, de eerste keer dat ik er aankwam, samen met mijn vader. We hadden een paar kilometer gelopen vanaf het station en opeens zag je daar, in de bocht in de weg, in de schoot van twee zacht glooiende heuvels, de grauwgele huizen, de kerk, en de twee bomen bij de poort van de begraafplaats. Telkens als dat beeld me voor de geest komt, krijg ik een onrustig gevoel over me: de verlatenheid van de velden in de avondschemering, de paarse kleur van de lucht als er onweer dreigde. En van dat beeld springt mijn herinnering over op de herberg aan de weg naar het dorp. Ik zie mezelf zitten, ineengedoken aan het uiteinde van een lange bank, aan een grote tafel die ik deelde met de voerlieden. Ze waren moe van hun reis. Ze dronken uit de *porrón* en spraken nauwelijks. Ze sliepen in de hooiberg en waren geen geschikte mannen, zoals Rosa zou zeggen. Maar ze keken naar me en ik voelde dat er achter die blikken een honger school naar zoveel dingen, een enorme honger en vermoeidheid.

Ik kan de losse stukjes van de puzzel niet in elkaar passen. Van de herberg spring ik over op de school. De eerste dag had ik een praatje voorbereid, maar ik bracht er niet veel van terecht. Ik vroeg slechts: 'Wie kan er lezen?' En een heel klein, blond jongetje zei: 'Ik.' 'En de rest?' drong ik aan. 'De rest kan het niet,' antwoordde hij. 'Als ze het wel konden, zouden ze hier niet zitten.' 'Waar zouden ze dan zijn?' vroeg ik in mijn onnozelheid. En hij glimlachte laconiek en zei: 'Aan het werk.'

Ik herinner me mijn wandelingen langs de stoffige wegen. Ik had altijd een boek bij me, ging langs de kant van een greppel zitten en keek naar de okergele en rode aarde om me heen. Bij zonsondergang spatte de hemel uiteen in tinten mauve, roze en goud, en had ik vreselijk veel zin om te gaan huilen.

Niemand zocht toenadering tot me. Niemand interesseerde zich voor wat ik deed. Alleen de kinderen kwamen elke dag op hun afspraak. Ik probeerde ze allemaal evenveel aandacht te geven. Ik deelde ze in groepen in en haalde die weer uit elkaar. Naar leeftijd, naar grootte, naar niveau. Ik legde iets uit en vroeg steeds maar weer: 'Begrijpen jullie het?' Dan knikten ze verlegen en luisterden verder.

In het pension had ik een klein kamertje met witte muren, waar alleen een bed en een stoel stonden. Op het bed lagen dikke lakens van zelfgeweven linnen. De matras was van rivierzand. 'Veel schoner en niet zo hard als stro, dat altijd in je ribben prikt,' legde de pensionhoudster me uit. Voordat ik naar bed ging, schoof ik de stoel bij het raam en keek ik naar buiten. De stralende, heldere avonden geurden naar graan, rook en zelfgebakken brood. 'Zou dit mijn toekomst zijn?' vroeg ik me af. 'Zou dit mijn droom zijn?'

De kinderen gingen vooruit. Een derde van de groep kon na twee maanden bij mij in

de klas al lezen. Ik ben op weg een echte onderwijzeres te worden, dacht ik bij mezelf, maar ik ben er nog lang niet.

Op een dag kwam de burgemeester en zei: 'U moet gaan. Volgende week komt de vaste onderwijzeres.' En hij liet me een papier van de inspectie zien. Ik had hem maar twee keer eerder gesproken: op de dag dat ik aankwam en ik hem samen met mijn vader ging begroeten, en die keer die ik nooit zal vergeten. Ik was aan het wandelen en ineens kwam ik hem tegen terwijl hij bezig was tarwekorrels te verzamelen die op de stoppelvelden waren blijven liggen.

Met zijn zakmes sneed hij ze los en deed ze een voor een in een linnen zakje. 'Ik besteed mijn tijd nuttig en ik heb er aardigheid in,' bekende hij. Ik kreeg een beklemmend gevoel in mijn borst toen ik bedacht hoeveel dagen hij nodig zou hebben om dat zakje te vullen. Hij was de rijkste man van het dorp, maar hij lag bijna op zijn knieën om geen graankorreltje te missen. Als ik een beeld zou moeten noemen dat me aan dat dorp herinnert, dan zou ik dit kiezen, het beeld van die oude man, gebogen over de grond, in zijn versleten ribfluwelen pak en zijn zwarte hoed tot over zijn wenkbrauwen getrokken.

Ik herinner me al zo weinig van dát dorp, maar van het tweede is me nog minder bijgebleven.

Het was een dorp van wijnboeren en ik begon er in september. Van de tien kinderen van de eerste dag waren er al gauw nog maar drie over. 'Waar zijn de anderen?' vroeg ik. 'Druiven aan het plukken,' antwoordden ze. Ze gingen pas weer naar school toen ik naar huis werd gestuurd. Amper twee maanden, hoe moet ik me daar nog iets van herinneren? Ik heb een tijd moeten wachten en uiteindelijk kreeg ik de derde school toegewezen. Daar zou ik langer blijven. Niemand vraagt om de dorpen midden in de bergen. Niemand heeft er zin in zichzelf te begraven in de sneeuw. Dus was ik benieuwd toen ik erheen ging en stelde ik me er veel van voor. En moet je toch zien, net wanneer ik vaste grond onder de voeten heb, komt die man die ze me als gids sturen en laat zich dat 'Ik waarschuw u, juffrouw, dat ze u niet bepaald vriendelijk zullen ontvangen...' ontvallen. De man was aan het eten en nam af en toe een slok uit zijn wijnzak. 'Wilt u ook?' had hij me ten slotte aangeboden. En hij wees naar het brood met het spek en naar de wijnzak. Ik schudde van nee. Toen hij zijn middageten op had, veegde hij zijn zakmes af aan het stuk brood dat hij nog overhad, knipte het dicht en wikkelde de rest van zijn eten in een groezelige doek. Hij stopte het boeltje in de knapzak die op zijn rug hing en gespte er het leren riempje van zijn wijnzak aan vast. Toen zei hij: 'Kom, we gaan,' en wees me het paard dat aan een van de stenen pilaren op het plein was vastgebonden.

Ik weet niet hoe, maar ineens zat ik boven op het dier, mijn rug recht en met mijn benen naar één kant.

'Zo gaat ie goed, in amazonezit,' zei een vrouw die uit de schaduw op het plein tevoorschijn was gekomen.

Met een touw bond de gids de koffer aan mijn kant vast. Ik steunde erop en voelde me beschermd door die schatkist met daarin mijn kostbaarheden; alles wat me met thuis, mijn familie, mijn wereld verbond.

De gids zei: 'Vort!' En het paard begon langzaam te lopen. Het geklots van de hoeven weerklonk door de laatste straatjes van het dorp: klak, klak, klak. De gids holde over de onregelmatige stenen van het plaveisel en bespatte de dunne stof van mijn nieuwe schoenen. Langs de weg omlaag kwamen we bij een houten brug over een smalle rivier met wild stromend water. Ik greep me stevig vast aan de paardedeken en zei bij mezelf: 'Ik kan niet vallen.' Door het geschommel drukte de hoek van mijn koffer steeds in mijn heup; ik kon wel huilen van de pijn die ik daardoor telkens voelde. Maar ik bleef denken: 'Ik val niet en ik ga ook niet huilen. Niemand zal me onvriendelijk ontvangen. Al mijn papieren zijn in orde. De burgemeester heeft de officiële brief gekregen waarin staat dat ik kom...'

Op de cadans van het paard steeg de verontwaardiging me naar de keel en verdrong ze de angst en het gevoel ver van huis te zijn, dat me had bekropen vanaf het ogenblik dat ik de ring van bergen waarbinnen het grote dorp lag in het oog had gekregen.

'Achter de voorste, hoogste rij bergen, voorbij de bocht, daar ligt uw dorp,' had de buschauffeur gezegd toen hij me hielp uitstappen.

Nu kwamen we, aldoor struikelend, over een smal pad: de man die te voet was en de teugels van het paard vasthield; het paard dat ongetwijfeld zwaardere vrachtjes gewend was, en ik, vastgeklampt aan mijn koffer.

De grijze rotsen waren bekleet met het groen dat opsproot tussen de spleten. Een arend doorkliefde de lucht en scheerde over onze hoofden. Naarmate we verder kwamen werd de doorgang steeds nauwer, totdat er uiteindelijk niet meer dan een smalle kloof over was. Beneden stroomde een beekje; de oevers waren heel smal, amper een strookje grasland dat de waterloop omzoomde.

'Forellen. Hele lekkere,' zei mijn gids.

En even later voegde hij eraan toe:

'Hier komt 's winters niemand door. Stelt u zich eens voor, nu is het mooi weer en dit is nog maar het begin, zoals ze wel zeggen. 's Winters, met sneeuw, dan is het dorp maandenlang van de buitenwereld afgesloten.'

Het waren er ongeveer dertig. Ze keken me uitdrukkeloos en zwijgend aan. Vooraan, op de grond, zaten de kleintjes. Daarachter, in banken met lessenaars, de iets oudere kinderen. En achteraan de oudsten, staand. Dertig kinderen tussen de zes en veertien jaar, stond er op de lijst die ik op mijn tafel had gevonden. Een gemengde eenmansschool, dat was mijn lot. Ik glimlachte naar ze. 'Ik ben de nieuwe juf,' zei ik, alsof ze dat nog niet wisten, alsof ze de dag ervoor niet hadden staan loeren toen ik aankwam. Ik herinnerde me de langste, die achterin stond. Hij leek ouder dan veertien. Hij was tot halverwege in een boom geklommen, toen ik hem voorbijreed. Nu keek hij me zwijgend aan. Ik vroeg: 'Jij bent de oudste, nietwaar?' Hij schudde het hoofd en wees naar een meisje dat er veel jonger uitzag.

'Hoe heet je?' drong ik aan. 'Genaro, van de molen,' antwoordde hij. 'Maar wat is je achternaam?' Binnensmonds stamelde hij iets. 'Goed, Genaro. Jij wordt mijn hulp.' Hij

verroerde zich niet en ik moest hem vragen: 'Kom eens naast me staan.' Hij kwam uit zijn rij via het pad tussen de banken en de wand naar voren lopen en hield vlakbij stil, zonder echt dichtbij me te gaan staan.

'De school is oud en vies,' zei ik tegen de klas, 'en daar gaan we iets aan doen. In zo'n beestenbende kunnen we niet werken.'

Vervolgens richtte ik me tot Genaro:

'Als de school uitgaat, haal je witkalk en een kwast en zeg je maar tegen vier van de oudste kinderen dat ze hier blijven.'

Daarna vroeg ik hoeveel er al konden lezen en schrijven, waarop slechts een klein deel zijn vinger opstak. Vandaar dat ik ze in groepen indeelde; tegen de jongste kinderen, die ik vlakbij me zette, zei ik:

'Jullie kunnen niet op de grond gaan zitten. Morgen neemt iedereen een stoel mee en een plankje om je schrift op te leggen.'

Omdat niemand een schrift had, scheurde ik een blaadje uit mijn agenda en schreef op: 'In het grote dorp dertig schriften en dertig potloden bestellen.'

Diezelfde dag, toen de avond viel en de bergen het dal vroegtijdig in duisternis hulden, ging plotseling de deur van María's keuken open, en daar stond de burgemeester, slechtgehumeurd en nors. Zonder zijn pet af te nemen en binnen te komen, wees hij naar me met zijn stok en zei:

'U bent hier niet gekomen om de school te verven. U bent hier gekomen om de jongens en meisjes goed les te geven. Dus zet u dat geverf maar uit uw hoofd...'

En weg was hij. Ik liep naar de deuropening en zag hem in het straatje verdwijnen. Tussen twee bergen verscheen een bleke halve maan. Er blafte een stel honden bij de rivier. In het dorp blafte er een paar terug. Ik vond het treurig klinken, als gejam. Diep ademde ik de koude lucht in die bij vlagen vervuld was van plattelandsgeuren, gedroogd gras van de hooibergen, mest en zure melk.

Altijd als ik terugdenk aan die dorpen uit mijn jeugd, schieten me onmiddellijk de geuren en de kleuren te binnen, de belangrijkste indrukken. Ik zeg dan wel: ik dacht dit of dat, maar zo was het vast niet; ongetwijfeld verzin ik dat nu, na al die tijd. Maar waar ik wel zeker van ben zijn die indrukken. Vandaar dat ik, als ik het over het bezoek van de burgemeester heb, weer de geur opsnuf en de kou voel van die avond.

Op de kweekschool hadden we een leraar die het heerlijk vond toespraken te houden. Hij werd helemaal lyrisch als hij sprak over het belang van onze taak als opvoedsters.

'Het kostbaarste juweel heeft geen waarde als we het vergelijken met een kind. De mooiste plant is slechts een groene penseelstreek; de ingewikkeldste machine is onvolmaakt vergeleken bij dat schepseltje dat kan denken, huilen en lachen. En dat wonderbaarlijke wezen, die opgroeiende mens waarvoor de natuur moet buigen, is jullie toevertrouwd of, beter gezegd, zal jullie worden toevertrouwd...'

Don Ernesto heette hij, en het leek wel of zijn taak niets anders inhield dan ons het

enthousiasme in te blazen dat ons beroep van ons zou vragen. Ik heb dikwijls aan hem teruggedacht. Wrevelig of juist lachend heb ik me die hoogdravende uitspraken van hem herinnerd:

‘Het vaderland, de gemeenschap en de ouders verwachten van jullie het wonder, de vonk die het denkvermogen ontsteekt en het karakter vormt van die toekomstige burgers...’

Wat zou hij gezegd hebben als hij had gezien hoe ik ontvangen werd op de dag dat ik aankwam in het dorp!

Uit de verte zei mijn gids al:

‘Daarginds om de bocht, zodra we om die heuvel heen zijn...’

Het dal was heel klein. Beneden aan de rivier stonden maar een paar huizen. Het merendeel klom als het ware langs de berghelling naar boven, op de vlucht voor overstromingen, dacht ik, of beschutting zoekend tegen een denkbeeldige invasie. Het dorp kwam namelijk heel plotseling tevoorschijn en overviel je, zonder dat enig teken het bestaan ervan aankondigde.

We kwamen er binnen door het eerste steegje dat uitliep op een punt waar een aantal kronkelige straten elkaar kruisten, een soort verbreding met in het midden een fontein.

‘Dit is het plein’ zei mijn gids.

Het was er druk. Mannen, vrouwen en kinderen in bruinrijze kleren die hier en daar verlevendigd werden met het felroze van een trui of het harde groen van een halsdoek. Het leek of ze zich verzameld hadden en mij op stonden te wachten. Maar het was niet duidelijk of ze op de een of andere manier bij elkaar hoorden.

Ze praatten niet, maakten geen opmerkingen en lachten niet. Ze bleven gewoonweg staan, op een kluitje, alsof ze steun zochten bij elkaar om het wachten te veraangename. Een paar jongens waren in de nauwelijks uitgegroeide bomen geklauterd. Anderen zaten op de stenen muren van de tuin, de patio of de stal.

Er was een oudere, rijzige en sombere man, die opviel en tegen me zei:

‘Ik ben de burgemeester, en we staan hier met alle mensen die ik bijeengeroepen heb om te zien wie u in huis wil nemen.’

De gids had me geholpen af te stijgen van het paard; toen ik mijn voeten op de grond zette, knikten mijn knieën en viel ik bijna na die gespannen uren op het dier. Ik voelde me belachelijk toen ik zo weinig elegant mijn entree maakte. Ik probeerde te glimlachen.

‘Goedemiddag,’ zei ik tegen de burgemeester. ‘Ik ben Gabriela López.’

Hij ging verder:

‘Eens kijken, nu iedereen hier is, wie haar in huis wil nemen...’

Het leek of hij kwaad was en of hij ze, in plaats van ze om hulp te vragen, stond uit te dagen. Alsof hij wilde zeggen: Eens kijken wie het lef heeft... De anderen zwegen. Een oude vrouw naast me fluisterde iets naar me:

‘Don Wenceslao zegt...’ was het enige dat ik kon verstaan.

Ze pakte me bij de hand en trok me mee uit de groep. Ze bleven daar met zijn allen vijandig of onverschillig staan kijken. De gids riep:

‘Hé, wie draagt haar koffer...’

De vrouw liep ernaar toe om hem op te halen.

'Niet struikelen hoor, Raimunda,' mompelde hij spottend.

Ze gaf geen antwoord, maar wierp hem een hatelijke blik toe.

De vrouw voerde me tussen plassen en keien door omhoog, tot aan een groot huis dat aan het einde van de weg stond.

'Hier woont don Wenceslao,' zei ze. En zachtjes duwde ze me in de richting van een grote eikehouten deur die met spijkers was beslagen. Er zat een beschadigd, eenvoudig stenen familiewapen boven dat de gevel deed opvallen en iets voornaams gaf.

Achter het huis rukte het woud op boven het dorp, in de vorm van een bladerrijk bos van gaspeldorens en beuken.

Ik was al een week in het dorp, toen de pastoor plotseling aan de deur van de school verscheen. De kinderen waren op het schoolplein en kwamen aangerend om zijn hand te kussen.

'Dag meneer pastoor,' zeiden ze allemaal op hetzelfde zangerige toontje. Genaro was in de klas en hielp me de banken rondom tegen de muur te zetten.

'Wat bent u aan het doen, juffrouw?' vroeg de pastoor. En zijn gestalte vulde de hele deuropening.

'De banken tegen de wand zetten, zoals u ziet.'

'En waar is dat voor, m'n kind?' vroeg hij belangstellend.

Ik was naar hem toegelopen; hij stak zijn hand uit en hield hem hoog voor me, met de bedoeling dat ik hem kuste. Ik pakte hem stevig vast in de lucht en drukte hem ietwat geforceerd.

Hij bleef staan kijken naar de banken en naar de open plek die in het midden van het lokaal was ontstaan.

'Wat bent u van plan?' vroeg hij nogmaals.

Bij het horen van de nieuwsgierige toon die de bezoeker aansloeg, werd ik een beetje onzeker.

'Ik ga toneelspelen met de kinderen. Toneelspelen en zingen. We gaan een sprookje opvoeren...'

'U brengt wel veel moderniteiten naar dit dorp,' zei de pastoor hoofdschuddend. Maar hij veranderde meteen van toon en werd vriendelijk, op het vleierige af: 'Vandaag moest ik de biecht afnemen in het naburige dorp en ik zei bij mezelf: Ik moet eens een kijkje gaan nemen bij de juffrouw...'

Ik glimlachte beleefd.

'En wat brachten de kinderen van de godsdienstles terecht?' vroeg hij vervolgens.

'Ze brengen bijna nergens wat van terecht,' antwoordde ik ontwijkend.

'Nou, we zullen zien of ze bij u vorderingen maken,' zei de pastoor. En hij klonk nu sluw en achterdochtig.

Hij pakte zijn overkleed en sloeg het om zijn schouders. Met beide handen hield hij